

RECENZII

Constantin Schifirneț,
Sociologie, ediția a III-a,
București : Editura comunicare.ro,
2004, 253 p.

Lucrarea *Sociologie* scrisă de Constantin Schifirneț, apărută în 2004, a ajuns, în numai cinci ani, la a treia ediție. Succesul ei se datorează bogăției de idei prezentate într-o manieră clară, armonioasă, în cadrul abordării bine sistematizate a unor teme clasice ale domeniului.

Profesor universitar la Facultatea de Comunicare și Relații Publice „David Ogilvy” din cadrul SNSPA, Constantin Schifirneț este autor a numeroase cărți și articole de sociologie, având însă și o remarcabilă activitate editorială ce depășește specialitatea sociologiei. A editat și reeditat numeroase opere ale lui Mihai Eminescu, Titu Maiorescu, Octavian Goga, C. Rădulescu-Motru, Mihail Manoilescu etc., conservând studii, articole sau discursuri parlamentare ale unor importante figuri ale culturii românești. Lucrările de specialitate ale profesorului Schifirneț ar putea fi grupate în două categorii: cele din domeniul sociologiei generației și din domeniul sociologiei culturii; dintre acestea amintim: *Generație și cultură* (1985), *Tineretul între permanență și înnoire* (1987), *Civilizație modernă și națiune* (1996), *Geneza modernă a ideii naționale* (2001) etc. Cursul universitar *Sociologie* reprezintă, astfel, o încununare a unei bogate experiențe atât de studiu, de cercetare, cât și didactice.

Lucrarea pe care o prezentăm este structurată în optsprezece capitole, fiecare capitol dezvoltând câte o temă sociologică și încheindu-se cu recomandările bibliografice

specifice temei, cu prezentarea termenilor sau a conceptelor-cheie specifice capitolului, respectiv cu întrebări recapitulative care să faciliteze însușirea informațiilor de către studenți. La sfârșitul cărții poate fi găsit un glosar cu principalele concepte, o bibliografie și indice de termeni.

Acest curs se remarcă prin prezentarea, într-un limbaj accesibil, a principalelor teme de sociologie generală, fundamentând fiecare capitol cu importante noțiuni teoretice. Preocuparea autorului pentru problemele sociologiei generației, a națiunii și a culturii s-a reflectat în această lucrare prin acordarea unui spațiu mai vast următoarelor trei capitole: „Grupurile de vârstă în societate” (capitolul VIII), „Relațiile interetnice, rasiale și naționale” (capitolul X), respectiv „Cultura” (capitolul XIV). Primul capitol menționat prezintă pe larg (într-un spațiu poate prea vast) o problemă sociologică ce nu este tratată în multe lucrări de sociologie generală: grupurile de vârstă și problema generației. În condițiile schimbării bruște a ordinii și a valorilor sociale după revoluția din 1989, sociologia generației apare ca o provocare care vine să înțeleagă și să explice transformările sociale ale societății românești de la dictatură către democrație și capitalism. Conceptul sociologic de *generație* – adică „acel grup de oameni plasați într-un interval de timp ce se raportează acțional, teoretic și comportamental în același mod, la realitatea socială prin experiențe, simboluri și valori specifice, exprimate mediat de cultura dominantă, situate într-un context social, care urmăresc aceeași finalitate” (p. 118) – poate fi un important mijloc de cercetare a realității sociale prezente. Vorbim despre noua generație din perioada

interbelică, Eliade spunea: „Noi, «generația tânără», trebuia să ne găsim rosturile noastre. Dar, spre deosebire de înaintașii noștri, care se născuseră și trăiseră cu idealul reîntregirii neamului, noi nu mai aveam un ideal făcut de-a gata la îndemână. Eram liberi, disponibili pentru tot felul de «experiențe»” (1990, 11). Conștiința unei generații apare tocmai ca reflectare a diferențelor comportamentale, de atitudine și de gândire, într-un context istoric, față de altă generație. Însăși denumirea „noua generație” subliniază diferența față de vechea generație. Virilitatea, imperativul sintezei, experiența totală, eroismul noii generații în contrast cu lipsa de credință și elan creator, de responsabilitate și exemplu educativ ale vechii generații¹, erau văzute de unii tineri ca fiind caracteristicile tinerei generații din perioada interbelică. Ce se întâmplă cu noua generație de după 1989, acea generație care s-a născut în preajma revoluției, care a trăit într-un context sociocultural diferit de cel dinaintea ei? Putem vorbi despre un conflict între generații? Limbajul revoluționar al tinerei generații din perioada interbelică pare să confirme un asemenea conflict, însă Constantin Schifirneț afirmă că între generații nu pot exista conflicte, deoarece conflictele au un conținut clasial sau social, iar relațiile între două generații nu sunt relații între două grupuri clasiale (p. 118). Dar, în opinia noastră, generațiile, așa cum au fost definite, sunt grupuri sociale, prin urmare între acestea pot avea loc conflicte sociale. Totuși, „contradicția dintre generații este un element indispensabil al procesului social. O identitate mecanică între trebuințele și modurile de acțiune ale generației tinere cu cele ale generației adulte ar duce la stagnarea socială” (p. 118). În ce măsură generația tânără de astăzi este conștientă de rolul ei

în viața socială și în contextul istoric prezent al României? În contextul globalizării, al integrării în Uniunea Europeană, al schimbărilor sociale provocate de apariția Internetului și a telefoniei mobile, ce se întâmplă cu generația tânără și cu celelalte generații? Iată câteva întrebări provocatoare adresate sociologilor, la care nu putem răspunde fără a face apel la teoriile cu privire la generație și vârsta socială. În acest context, iată importanța prezenței acestui capitol în lucrarea de sociologie a profesorului Schifirneț, un capitol pe care, așa cum spuneam, nu îl găsim în multe dintre cărțile de profil.

Cel de-al doilea capitol la care doresc să fac o scurtă analiză este capitolul X: „Relațiile interetnice, rasiale și naționale”. În contextul globalizării și al integrării în Uniunea Europeană, problematica relațiilor interetnice și a națiunii este, poate mai mult ca oricând, de mare actualitate. Cum se pune în practică unitatea în diversitate în Uniunea Europeană? În ce măsură incluziunea socială este compatibilă cu acceptarea diversității culturale? Cum se împacă principiul suveranității limitate din Uniunea Europeană cu dreptul statelor naționale la a-și hotărî singure soarta? Evident că un curs de sociologie generală nu poate să dea astfel de răspunsuri, dar poate să ofere instrumentele teoretice necesare în vederea căutării răspunsului la astfel de întrebări. Cu toate acestea, Constantin Schifirneț, riscând oarecum să iasă din spațiul neutralității axiologice, exprimă și argumentează unele opinii proprii cu privire la anumite subiecte; de pildă, afirmând că „propovăduirea și înfăptuirea drepturilor minorităților [naționale] nu pot justifica în nici un fel generarea unor consecințe negative pentru majoritate... Mai mult, o obligație recunoscută a persoanelor minoritare este fidelitatea față de țara în care

1. Vezi în acest sens *Itinerariul spiritual* al lui Mircea Eliade (1927) și articolul „Manifestul crinului alb și noua generație” publicat în *Gândirea* (1928).

trăiesc...” (p. 132). În același timp, minoritatea, definită ca „grupuri cu atitudini și comportamente specifice față de majoritate” (p. 130), este văzută ca un factor de schimbare socială, datorită diferenței culturale față de majoritate, dar și a faptului că ele tind să solicite majorității să „se readapteze trebuințelor proprii și modului lor de a le satisface” (p. 133). Cu privire la națiune, autorul este adeptul perspectivei primordialiste, care prezintă națiunea ca un „fapt organic înrădăcinat în procese sociale, umane și istorice din cele mai vechi timpuri” (p. 141). Națiunea nu este o invenție a societății moderne, expresie a capitalismului și a birocratiei, ci este rezultatul unui proces istoric îndelungat. Dacă privim astfel lucrurile, am putea opina noi, atunci realizarea unei Uniuni Europene, coezive economic și social, sau, mai mult, a unei identități europene, pare să nu fie o țintă realizabilă în doar câțiva ani sau zeci de ani.

Iată că, dincolo de definițiile, teoriile și clasificările științifice prezente în carte, făcând apel la nume mari ale sociologiei și antropologiei, ca : R.K. Merton, G. Allport, Milton G. Gordon, C. Lévi-Strauss etc., Constantin Schifirneț se implică activ în problemele cetății, căutând să dea răspunsul său la problema raportului dintre minoritate și majoritate, respectiv la problema statului național, în contextul în care integrarea europeană ridică astfel de probleme.

Ultimul capitol pe care dorim să-l scoatem în evidență este cel referitor la cultură. Scris, de asemenea, într-o manieră cursivă, unitară, textul seduce prin abilitatea de a trece de la o constelație ideatică la alta, de la un autor la altul sau de la o perspectivă disciplinară la alta (trecând prin sociologie, antropologie, psihologie sau lingvistică). Capitolul începe prin a evidenția multitudinea definițiilor și perspectivelor asupra culturii și prin aducerea în prim-plan a unor concepte fundamentale din cadrul antropologiei culturale sau al

sociologiei culturii, cum ar fi cele de : model cultural, ethos, scheme culturale, personalitate de bază etc. În continuare, autorul analizează componentele culturii : simbolul, limba, normele, valorile, tradițiile, continuând cu abordarea culturii populare, a subculturii, a contraculturii, respectiv a multiculturalității. Temele de discuții, dincolo de apartenența la problematica sociologiei generale, sunt tratate sub semnul actualității, iar modalitatea revelatoare de analiză apare ca o dezvăluire a realității sociale. Totuși, dat fiind faptul că publicul țintă al acestei lucrări este format în primul rând din studenți, considerăm oportun ca anumite concepte sau modele teoretice să fie însoțite de mai multe exemple, care să facă mai ușor de asimilat conținutul teoretic. De pildă, observăm că în capitolul despre cultură este prezentat, foarte pe scurt, modelul celor cinci orientări valorice al lui Florance Kluckhohn, dându-se ca unic exemplu faptul că „românul este, de regulă, într-o armonie cu natura” (p. 188).

Ne-am referit doar la trei capitole din cele optsprezece. Modul provocator de abordare a problemelor sociologice, limbajul accesibil, conținutul teoretic consistent, multitudinea temelor prezentate, structura clară a textului sunt însă caracteristice tuturor capitolelor cărții. Toate acestea recomandă lucrarea spre lectură și analiză atât studenților, care urmează un curs de sociologie, cât și tuturor celor interesați în însușirea principalelor concepte sociologice.

Bibliografie

- Eliade, Mircea. (1990). *Profetism românesc*, București : Editura Roza vânturilor.
 Pavel, Sorin, Nestor, Ion și Marcu-Balș, Petre. (1928). „Manifestul Crinului Alb și noua generație”, în *Gândirea*, VIII, nr. 8-9.
 Schifirneț, Constantin. [1999](2004). *Sociologie*, București : Editura comunicare.ro.

Valeriu Frunzaru